

Slovo úvodem [1991]

Koncem jara 1970, když už začalo být zřejmé, že z reformního programu Pražského jara nezůstane téměř nic, přišel za mnou jednoho dne nově jmenovaný profesor religionistiky, dr. Jan Heller, a vyzval mne, abych v nejkratší možné lhůtě (mluvil o 14 dnech!) napsal a podal na Komenského evangelické bohoslovecké fakultě habilitační práci, aby bylo možno zahájit habilitační řízení ještě před prázdninami. Cekalo se totiž, že dr. Erika Kadlecová bude muset z ministerstva odejít a že se tedy nejspíš zase vrátí dr. Hrůza. Hellerova nabídka mi přišla velmi vhod, protože jsem v každém případě počítal s tím, že budu muset z Filosofického ústavu ČSAV (kam jsem byl jako nemarkista přijat v červenci 1968) stejně odejít. Tehdy jsem ještě netušil, že nejen spolu se mnou, ale dokonce ještě přede mnou budou muset odejít v naprosté většině i samotní marxisté. Vyžádal jsem si krátkou dobu na rozmyšlení a zašel za tehdejším děkanem, prof. dr. J. B. Součkem, abych se ujistil jeho souhlasem. A pak jsem sedl a uskutečnil takřka nemožné: v necelých třech týdnech jsem předložil svázanou práci a čekal na další. Ve velmi krátké době jsem se mohl seznámit s posudky profesorů Hellera a Smolíka, ale prof. Dobiáš, v té době už zvolený za děkana na příští období, si z osobní iniciativy (bez rozhodnutí fakultní rady) vyžádal další posudek z Basileje. Došlo ke zdržení, dr. Kadlecovou vystřídal na ministerstvu dr. Hrůza a toho se po prázdninách nový děkan zeptal, může-li být zahájeno habilitační řízení. Pochopitelně dostal negativní odpověď. A tak se stalo, že řízení bylo dokončeno téměř po 20 letech, v únoru 1990. Došlo k tomu ve dnech, kdy jsem začal zprvu jako externista přednášet na Filosofické fakultě UK, kam jsem byl později řádně přijat. Již předtím jsem však začal přednášet také na fakultě theologické, nyní nazvané Evangelická theologická fakulta UK. Došlo tak k něčemu, co jsem nikdy nemohl očekávat a co se vymykalo všem možnostem snad i za první republiky.

Předložený soubor prací má být mimo jiné dokladem určité myšlenkové cesty, která na sobě nese mnoho známek dobových proměn. Jde o tematiku, která pro mne zůstává aktuální a naléhavá od mých posledních středoškolských let. Neměl jsem nikdy důvod se domnívat, že by bylo záhodno sepsat na toto téma opravdové monografické pojednání. Všechno se odehrálo příliš nečekaně a náhle a v dané chvíli není na celkové zpracování tématu čas ani /l/ pomyšlení. V situaci, kdy pedagogy i studenty tíží nedostatek skript i literatury a kdy se ještě nerozvinul rozhovor na toto téma, může se snad předložený soubor stát alespoň pobídkou a inspirací k hlubšímu promýšlení řady problémů. Theologické fakulty byly inkorporovány do našich univerzitních společenství, ale zatím nic nenasvědčuje tomu, že by si představitelé nejrůznějších oborů vůbec postavili otázku, co to vlastně principiálně znamená. Kdo by mohl být považován za povolnějšího udělat první krok, než právě filosof? Některé mé názory budou asi považovány za podivné a snad i provokativní. Přiznávám, že jsem byl po válce hluboce ovlivněn četbou Bonhoefferových dopisů z vězení. Nemám ve zvyku přijímat cizí názory a pojetí jen proto, že zrovna panuje taková móda. Ale když mne jednou něco přesvědčí, nezapomínám na to a neopouštím to ani v dobách, kdy se ostatní odvracejí a jdou zase za něčím novým a jinak atraktivním. Pojetí, která předkládám, nejsou míněna pro nějakou filosofickou módní přehlídku. Tím, že se vždy v odstupě několika let vracím stále k týmž otázkám, sledá možná čtenář, že řada věcí se několikrát snad až nudně opakuje. Předložená sbírka textů má zkrátka dost vad. Ale je to po dlouhé době zase jednou příspěvek k tématu, které je a bude ještě dlouho důležité, a to nejenom pro theology a filosofy.

V Praze, v březnu 1991